

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@tem.fi, laura.holkko@tem.fi

Viite: Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö (Dnro TEM/1249/03.01.01/2015)

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuluttajapalveluiden turvallisuusvalvonnan valtiollistamisesta ja keskittämisestä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesiin. Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry lausuu luonnoksesta seuraavaa:

Resurssit ja osaaminen

Esityksessä mainitaan merkittävänä muutoksen perusteluna kuntien niukat valvontaresurssit sekä vähäinen kokemus ja riittämätön osaaminen. Mielestämme tämä antaa kuluttajapalveluiden nykyisestä valvonnasta yksipuolisen ja virheellisen kuvan.

Valvontayksiköissä tapahtunut erikoistuminen, hyvä paikallistuntemus sekä yhteistarkastukset terveydensuojeluvalvonnan kanssa ovat edesauttaneet kuluttajapalveluiden valvonnan suuntaamista kohteisiin, joissa kuluttajaturvallisuuden puutteet ovat ilmeisimpiä sekä valvonnan vaikuttavuus parasta.

Valvontayksiköissä, missä kuluttajaturvallisuusvalvontaan on erikoistunutta, korkeasti koulutettua valvontahenkilöstöä, on asiantuntemus tällä hetkellä erittäin korkealla tasolla. Esimerkiksi suurimmissa kaupungeissa on tehty merkittävää työtä keskittymällä suurten toimijoiden turvallisuusjärjestelmien ja oma-valvonnan kehittämiseen. Etuna on paikallistuntemus ja vakiintunut yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Valvontakäytäntöjen uudelleen järjestäminen voi tar-koittaa kuntien viranhaltijoiden paikallistuntemuksen ja paikallistasolla tehdyn riskinarvioinnin hukkaan heittämistä ja kuluttajapalveluiden turvallisuusvalvonnan taantumista.

Valvonnan roolin muuttuminen

Tukesin laatimat valvontaohjelmat ovat ohjanneet voimakkaasti tarkastusten tekemiseen ja mittaamaan valvontaa tarkastusten lukumäärillä, joten nyt on myönteistä että, lakiehdotuksen perusteluissa valvonnan vaikuttavuuteen kiinnitetään enemmän huomiota.

Esityksessä useaan otteeseen korostetaan valvonnan roolin muuttumista ja mainitaan, että perinteinen tarkastuslähtöinen tapa tehdä valvontaa ei olisi enää tarkoituksenmukainen. Lakimuutoksen perustelujen mukaan valvonnan keskittäminen Tukesiin mahdollistaa ”uudentyyppisen, tehokkaamman ja paremman valvonnan”. Tekstistä ei kuitenkaan käy ilmi, mitä tällä tarkoitetaan ja miten valvonta käytännössä toteutettaisiin. Myöskään vaihtoehtoa, missä valvontaa toteutettaisiin ”uudella tavalla” nykyisissä valvontayksiköissä ei ole arvioitu.

Esityksessä korostetaan toimijoiden omavalvontaa, turvallisuusjohtamisjärjestelmiä ja riskienhallintaa. Viranomaisvalvonnan keskittäminen kuluttajapalveluja tarjoavien toimijoiden turvallisuusstrategioihin on järkevää, mutta ei poista paikallisvalvonnan tarvetta. Haluammekin erityisesti korostaa sitä, että kuluttajapalveluita tarjoavista toimijoista merkittävä joukko on pieniä ja paikallisia toimijoita, eikä niillä ole aina mahdollisuutta tai edes halua toimia esityksessä toivotulla tavalla. Tästä syystä kuluttajapalveluiden turvallisuuden parantaminen ja koko kuluttajapalvelukulttuurin kehittäminen edellyttää myös perinteistä paikallista valvontaa siihen liittyvine neuvontoineen sekä tarkastuskäynteineen.

Toiminnalliset ja taloudelliset vaikutukset

Kunnissa valvontaa on tehty Tukesin ohjeiden mukaisesti ja mainitut riittämättömät resurssit on usein kompensoitu tekemällä kuluttajaturvallisuusvalvontaa esimerkiksi terveydensuojeluvalvonnan kanssa samanaikaisesti. Näin valvontaan käytettävä aika on saatu käytettyä kustannustehokkaasti ja toimijaystävällisesti. Kuluttajaturvallisuusvalvonta onkin valvontayksiköissä usein integroitu muuhun valvontaan. Näin ollen kuntien resurssitarve ei merkittävästi vähene kuluttajapalveluiden valvonnan siirtyessä kunnilta Tukesille. Valtaosa kuluttajaturvallisuusvalvonnan kohteista on kuitenkin edelleen tarkastettava terveydensuojelulain nojalla ja tarkastuksiin kuluva aika säilyy käytännössä ennallaan, joten muutos todennäköisesti vähentää tarkastustoiminnan tuottavuutta. Mikäli kuluttajaturvallisuusvalvonta siirtyy valtiolle, tulee valtion varautua myös paikallistason ohjaus- ja neuvontatarpeeseen vastaamiseen. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että nykyisin kuluttajaturvallisuuslain perusteella valvottavia asioita ei ohjeisteta valvottavaksi terveydensuojelulain perusteella. Kuluttajaturvallisuus- ja terveydensuojeluvalvonnassa on paljon asioita, joita voi olla vaikea erotella kuuluvaksi vain toisen lainsäädännön piiriin.

Lisäksi on huomioitava kuluttajilta ja itse toimijoilta saapuvat monimuotoiset ilmoitukset tapahtuneista tapaturmista tai vaaraa aiheuttavista palveluista. Ilman paikallisvalvontaa voi ilmoituksia olla mahdoton hoitaa ja kuntalaisten turvallisuus kärsii.

Valvonnan siirtäminen Tukesiin todennäköisesti lisää merkittävästi julkisen hallinnon kustannuksia, koska valvontayksiköistä ei tultane vähentämään henkilöstöä muussa ympäristöterveydenhuollossa olevan resurssivajeen ja edellisessä kappaleessa mainittujen seikkojen vuoksi, joten lakiehdotuksessa on tältä osin virhearvio. Toisaalta olisi hyvin positiivista, että ympäristötervey-

denhuollon resursseja tultaisiin ehdotuksen myötä lisäämään Tukesiin palkattavan henkilöstön verran.

Kuluttajaturvallisuuden valvonnan maksullisuudesta luopuminen muutoin kuin jälkivalvonnan osalta tuntuu erikoiselta etenkin, kun valvontayksiköitä on viime vuodet ohjattu valvontamaksujen tehokkaaseen perimiseen.

Esityksen mukaan laki tulisi voimaan 1.5.2016. Valvontayksiköiden talousarvioiden ja valvontasuunnitelmien laadinnan kannalta parempi ajankohta olisi esimerkiksi 1.1.2017. Keskellä vuotta tapahtuva mahdollinen lakimuutos aiheuttaa valvontayksiköihin turhia haasteita talouden ja toiminnan suunnittelun osalta etenkin, kun lopullisen lain voimaantulo ei ole vielä tiedossa.

Ympäristöterveydenhuollon järjestämistä tulisi tarkastella kokonaisuutena, joten mielestämme kuluttajapalveluiden turvallisuusvalvonnan valtiollistamista koskeva erillishanke tulisi keskeyttää tässä vaiheessa.

Teemu Holmén
Puheenjohtaja
Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry